

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

**ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
освітнього ступеня магістр**

на тему:

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Виконала:

студентка II курсу, 603з групи
заочної форми навчання
спеціальності: 012 Дошкільна освіта.
Освітня програма: Дошкільна освіта.
Мосійчук Ірина Олександрівна

Керівник:

канд.пед.наук, доцент
Підлипняк Ірина Юріївна

Рецензент:

канд.пед.наук, доцент
Попиченко Світлана Сергіївна

Умань – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ Й ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ...	7
1.1. Розвиток творчого самовираження в дошкільному дитинстві як наукова проблема.....	7
1.2. Значення музичної діяльності в процесі розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку.....	18
1.3. Педагогічні умови розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності	29
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ...	41
2.1. Критерії та рівні розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.....	41
2.2. Експериментальне впровадження педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.....	53
2.3. Аналіз результатів педагогічного експерименту	62
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна українська держава потребує особистості із збагаченим рівнем духовності і самобутності, культури, інтенсивнішого прояву актуалізувати в першу чергу творчий потенціал. Саме тому у дошкільному віці закладається фундамент людини, формується творче сприйняття, первинна система моральних і духовних цінностей. Важливим аспектом цього складного і багатогранного процесу є розвиток творчого самовираження, оскільки він дає змогу дитині виявити і реалізувати свої здібності у просторі культури, брати участь у створенні цього простору самостійно, реалізувати своє «вище Я». Одним із новоутворень є виникнення готовності дитини до взаємодії з навколишнім світом, іншими людьми та усвідомлення себе самою. У зв'язку з цим зростає роль досліджень, спрямованих на пошук шляхів оптимізації процесу розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку.

Доцільність звернення до обраної проблематики підтверджується положеннями законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку», Концепції «Нова українська школа», «Базового компонента дошкільної освіти», програмами розвитку дітей дошкільного віку, спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, форм і методів формування творчо-комунікативної компетенції.

Останнім часом у галузі педагогіки та психології висвітлюються питання особистісної самореалізації та самовираження, реалізувати себе переважно у творчих різновидах діяльності. Дефініція самовираження особистості трактується як процес впровадження активної життєвої позиції, реалізації природного потенціалу. Зокрема, у працях науковців (І. Іванова, С. Підгірного) розглядаються питання педагогічного керування процесом творчості дітей. У сучасних дослідженнях проблем індивідуальної особистісної самореалізації, самовираження (Л. Березовської, О. Дронової, Н. Гавриш, В. Зарицької, С. Нечай, Н. Корчакової, Л. Середюк та інших) подано, що істотним едифікатором розвитку зростаючої особистості є її участь у різнобічних видах творчої діяльності. Дуже велике значення у цьому ракурсі має музична діяльність як засіб самовираження дитини (Н. Ветлугіна, О. Лобова, Л. Масол та

інші).

Проте питання розвитку творчого самовираження в процесі музичної діяльності досліджено недосконало і потребує подальших наукових розробок.

Отже, актуальність проблеми, її наукове та практичне значення, недостатня розробленість у теорії та практиці дошкільної освіти зумовили вибір теми дослідження: *«Розвиток творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності»*.

Мета і завдання дослідження. Виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впровадження педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Відповідно до мети визначено такі *завдання дослідження*:

1. З'ясувати теоретичні основи розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.
2. Виявити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.
3. Визначити критерії та рівні розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.
4. Експериментально перевірити ефективність впровадження педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Об'єкт дослідження – розвиток творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Матеріали та методи дослідження: теоретичні (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація педагогічних, психологічних, методичних джерел з проблеми дослідження) – з метою уточнення ключових понять дослідження; *обґрунтування* розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності та виявлення стану розробленості

досліджуваної проблеми; *емпіричні* (спостереження за освітнім процесом дітей старшого дошкільного віку) – для визначення рівня сформованості творчого самовираження, аналізу музичної діяльності дітей, в процесі анкетування музичних керівників і вихователів закладів дошкільної освіти; *методи математичної статистики* – для аналізу результатів експериментальної роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок. У тексті подано 3 рисунка, 8 таблиць, 3 діаграми. Додатки викладено на 9 сторінках. У списку 52 використаних джерела.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційному дослідженні подано теоретичне узагальнення проблеми розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності, що полягало у характеристиці сутності творчого самовираження у науковій літературі; значення музичної діяльності в процесі розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку; виявлення і впровадження педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності. Здійснена розвідка дала змогу сформулювати наступні висновки:

1. З'ясовано теоретичні основи розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності, що є актуальним для раннього онтогенезу з високим рівнем спостережливості, уяви, фантазії. Самореалізація, повноцінне розкриття свого творчого потенціалу виступає метою та запорукою успішного буття людини в світі. У педагогіці розглядаються проблеми самореалізації та самовираження в контексті самоздійснення вільної особистості, надання їй можливостей реалізувати себе переважно у творчій діяльності. Творче самовираження дітей старшого дошкільного віку у музичній діяльності можна визначити як прагнення і здатність дитини об'єктивувати своє «Я», виразити власні думки, почуття, бажання, ставлення до себе та інших шляхом віднаходження адекватних образно-виразних засобів і реалізувати свій потенціал у процесі різних видів музичної діяльності. Виокремлено значення музичної діяльності в процесі розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку. Особливим з-поміж них є музика як найбільш емоційний за своєю сутністю вид мистецтва, сильний стимулятор творчої активності зростаючої особистості. Згідно з підходами провідних фахівців, музична діяльність виступає суб'єктивним вираженням особистісної сутті дитини.

2. Виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності, а саме: поглиблення пізнавальних уявлень дітей, музичних керівників та вихователів закладів дошкільної освіти про творче самовираження у музичній

діяльності та його значення; надання дітям можливості творчо виражати себе у музичній діяльності та підтримка дорослими цих намагань; актуалізація творчого потенціалу дітей в музично-художній діяльності; збагачення у дітей арсеналу образно-виражальних засобів пластичних, мелодичних, ритмічних, тембрових.

3. Визначено критерії та рівні розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності, а саме: наявність бажання виразити своє «Я» (потреба заявити про себе, домагання визнання, презентація власних можливостей, упевненість у своїх силах); здатність дитини проявити себе у музичній діяльності (емоційний відгук на музику, уміння підібрати адекватні образно-виражальні засоби, сформулювати судження про себе, виразити ставлення; здатність знаходити асоціативні зв'язки у створенні образу); сталість та варіативність проявів творчості (комбінування, поєднання засобів виразності та способів дій, продукування оригінальних ідей). Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що у процесі розвитку досліджуваного явища велику роль відіграють музичні керівники, вихователі закладів дошкільної освіти та батьки. Водночас зазначені результати дали змогу встановити, що не приділяються належної уваги потребі дитини виразити себе, розвитку її креативності як базової якості особистості.

4. Результати діагностики засвідчують позитивні тенденції у розвитку творчого самовираження. Контрольний зріз дав змогу на основі якісного аналізу кількісних змін визначити ефективність впровадження педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку у музичній діяльності. За підсумками проведених діагностичних завдань в експериментальній групі високий рівень розвитку творчих здібностей збільшився на 52%, показники середнього рівня розвитку творчих здібностей зменшилися на 38%. Низький рівень розвитку творчих здібностей в експериментальній групі зменшився на 14%.

Результати контрольного зрізу засвідчили суттєву динаміку у проявах творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку у музичній діяльності. За допомогою кількісного аналізу якісних змін доведено ефективність

розробленої нами комплексної системи виховання, спрямованої на актуалізацію творчого потенціалу досліджуваних у процесі різних видів музичної діяльності. Завдяки її використанню зросла кількість дітей, які прагнули та виявилися здатними у соціально прийнятний спосіб виразити свої думки, почуття, ставлення. Якісний аналіз кількісних змін засвідчив ефективність і продуктивність застосованих педагогічних умов розвитку творчого самовираження дітей старшого дошкільного віку у музичній діяльності, про що свідчать результати контрольного експерименту.